

6. Савина Е.Г. Формирование умений межличностного взаимодействия у младших школьников в музыкально-театральной деятельности: Монография. Екатеринбург, 2006.
7. Самохвалова Е.А. Анализ подходов к определению понятия «коммуникативные навыки» в отечественной психолого-педагогической литературе // Интегративные тенденции в медицине и образовании. 2015. Т.1. С. 52-56.
8. Сохин Ф.А. Психолого-педагогические проблемы развития речи дошкольников. М: МОДЭК, 2004.

УДК : 159.9

DOI 10.33514/ВК-1694-7711-2023-1(2)-129-133

Момоконова С.А., Жуманалиева Жазгул

Талас мамлекеттик университети, окутуучу

Талас мамлекеттик университети, магистрант

Момоконова С.А., Жуманалиева Жазгул

Таласский государственный университет, преподаватель,

Таласский государственный университет, магистрант

Momokonova S.A., Jumanalieva Jazgul

Talas State University, teacher

Talas State University, graduate student

БАЛАНЫН КОММУНИКАТИВДИК КӨНДҮМДӨРҮН ӨНҮКТҮРҮҮНҮН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ РЕБЕНКА FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF THE CHILD,S COMMUNICATIVE SKILLS

Кыскача мүнөздөмө. Балдардын коммуникативдик процессин теориялык жактан жакшы өздөштүрүп, ал билимдерди практикада колдоно билүү, балдардын коммуникативдик жөндөмдөрүн калыптандыруу актуалдуу маселелерден экендиги баса белгиленген. Баланын курбалдаштары менен коммуникативдик баарлашуусу бир катар спецификалык өзгөчөлүктөрү менен айырмаланат, алардын арасында коммуникативдик аракеттердин көптүгү жана ар түрдүүлүгү, өтө эмоционалдуулугу, коммуникативдик актылардын стандарттуулугу боюнча коммуникативдик баарлашууну өнүктүрүүнн бир катар этаптары каралган. мектепке чейинки куракта коммуникативдик муктаждыктар үй-бүлөнүн чегинен чыгып, баланын жашоосунда достору жана шериктери пайда болот. Балдардын негизги өз ара аракеттери оюн процессинде болот. Дал ушул оюнда алар оозеки жана вербалдык эмес каражаттарды жана байланыш ыкмаларын, ар кандай кырдаалдарда жүрүм-турум үлгүлөрүн, эмоционалдык реакция ыкмаларын колдонууну үйрөнүшөт.

Аннотация. Подчеркнуто, что умение детей теоретически хорошо овладеть коммуникативным процессом, применять эти знания на практике, формирование коммуникативных способностей детей является одной из актуальных задач. Коммуникативное общение ребенка со сверстниками отличается рядом специфических особенностей, среди которых выделяется ряд этапов развития коммуникативного общения

по множеству и разнообразию коммуникативных действий, высокой эмоциональности, стандартности коммуникативных актов. в дошкольном возрасте коммуникативные потребности выходят за рамки семьи, и в жизни ребенка появляются друзья и товарищи. Основное взаимодействие детей происходит в процессе игры. Именно в этой игре они учатся использовать вербальные и невербальные средства и методы общения, модели поведения в различных ситуациях, методы эмоциональной реакции.

Abstract. It is emphasized that the ability of children to theoretically master the communicative process well, to apply this knowledge in practice, the formation of children's communicative abilities is one of the urgent tasks. The communicative communication of a child with peers is distinguished by a number of specific features, among which a number of stages of the development of communicative communication are distinguished by the variety and variety of communicative actions, high emotionality, and the standard of communicative acts. at preschool age, communicative needs go beyond the family, and friends and comrades appear in the child's life. The main interaction of children takes place during the game. It is in this game that they learn to use verbal and nonverbal means and methods of communication, models of behavior in various situations, methods of emotional reaction.

Негизги сөздөр: коммуникативдик баарлашуу, мамилелешүү, мамилелешүүдөгү көйгөйлөр, коммуникативдик жөндөмдөр, коммуникативдик көндүмдөр, маалымат, байланыш, коммуникация, коммуникативдик мамилелер, коммуникативдик жөндөмдөрдү калыптандыруу.

Ключевые слова: коммуникативное общение, общение, проблемы во взаимоотношениях, коммуникативные навыки, коммуникативные навыки, информация, коммуникация, общение, коммуникативные отношения, формирование коммуникативных навыков.

Keywords: communicative communication, communication, relationship problems, communication skills, communication skills, information, communication, communication, communication relations, formation of communication skills.

Балдардын коммуникативдик процессин теориялык жактан жакшы өздөштүрүп, ал билимдерди практикада колдоно билүү, балдардын коммуникативдик жөндөмдөрүн калыптандыруу актуалдуу маселелерден болуп эсептелет. Себеби, баланын инсан болуп калыптануусунда, деги эле мамилелешүү процессин теориялык жактан билүү жана практикада аны кантип өнүктүрүү өзгөчөлүктөрүн колдонуу зарыл.

Баланын теңтуштары менен коммуникативдик баарлашуусу бир катар спецификалык өзгөчөлүктөрү менен айырмаланат, алардын арасында коммуникативдик аракеттердин көптүгү жана ар түрдүүлүгү, өтө эмоционалдуулугу, коммуникативдик актылардын стандарттуулугу жана башкалар [1]. 4 - 7 жаштагы баланын теңтушу менен коммуникативдик баарлашуусун өнүктүрүү бир катар этаптардан өтөт.

Биринчи этапта (4 жашта), теңтуш эмоционалдык-практикалык өз ара аракеттенүү боюнча өнөктөш болуп саналат, ал баланы тууроого жана эмоционалдык жуктурууга негизделген [4]. Башкы коммуникативдик муктаждык - бул теңтуштардын шериктештигине болгон муктаждык, ал балдардын параллелдүү иш-аракеттеринде көрүнөт.

Экинчи этапта (4 - 6 жыл) теңтуш менен кырдаалдык-ишкердик кызматташтыкка муктаждык пайда болот. Кызматташуу, шериктештиктен айырмаланып, ойнолуучу ролдорду

жана функцияларды бөлүштүрүүнү, демек, өнөктөштүн аракеттерин жана таасирлерин эске алууну камтыйт. Байланыштын мазмуну биргелешкен (негизинен оюн) иш болуп калат. Ошол эле этапта башка жана негизинен карама – каршы муктаждык пайда болот-теңтушту урматтоо жана түшүнүү зарылдыгы.

Үчүнчү этапта (6-7 жаш) теңтуш менен баарлашуу кырдаалдык эмес мүнөзгө ээ болот - баарлашуунун мазмуну көрсөтмөлүү кырдаалдардан четтеп, балдардын ортосунда туруктуу тандоо артыкчылыктары калыптана баштайт. Курбусу менен коммуникативдик баарлашууда чоңдор менен байланышта дээрлик кездешпеген көптөгөн иш-аракеттерди жана мамилелерди байкоого болот.

Баланын жашоосунда көбүрөөк убакыт жана көңүл курдаштары менен алек болот. Ар кандай топтор, жамааттар пайда болуп, милдеттерге, учурга жараша өз ойлорун ортого салып бөлүштүрүшөт. Көбүнчө бала жыл ичинде бир нече мындай топторду алмаштырат, көптөгөн тааныштары бар, бирок чыныгы достук эмес. Бул куракта достук иш-аракеттер кызматташтыкка окшош. Иш-аракеттери бүткөндөт-кызматташуу да бүтөт.

Теңтушу менен баарлашуу аркылуу бала баарлашууда чындап тең укуктуу өнөктөш боло алат. Теңтуш өзү менен салыштыруунун объектиси катары иштейт, бул өзүн реалдуу мүмкүнчүлүктөрдүн деңгээлинде баалоого мүмкүндүк берген ченем. Коммуникативдик баарлашуунун негизги түрткүсү баланын өзүн-өзү таанып-билүүгө жана өзүн-өзү баалоого болгон умтулуусунан келип чыгат.

Ошентип, мектепке чейинки куракта коммуникативдик муктаждыктар үй-бүлөнүн чегинен чыгып, баланын жашоосунда достору жана шериктери пайда болот. Бул мезгилде балдардын негизги өз ара аракеттери оюн процессинде болот. Дал ушул оюнда алар оозеки жана вербалдык эмес каражаттарды жана байланыш ыкмаларын, ар кандай кырдаалдарда жүрүм-турум үлгүлөрүн, эмоционалдык реакция ыкмаларын колдонууну үйрөнүшөт.

Максаттуу көрсөтмөлөргө ылайык, мектепке чейинки билим берүүнү аяктоо баскычында бала:

- өзүн-өзү сыйлоо сезими болушу керек;
- дүйнөгө, башка адамдарга жана өзүнө карата позитивдүү мамилеге ээ болушу керек;
- өз оюн жана каалоосун билдире алат;
- курдаштары жана чоңдор менен активдүү өз ара аракеттенишет;
- сүйлөшүүлөрдү жүргүзүүгө, башкалардын кызыкчылыктарын жана сезимдерин эске алууга, ийгиликсиздиктерге боор оорууга жана башкалардын ийгиликтерине кубанууга, өз сезимдерин, анын ичинде өзүнө ишенүү сезимин адекваттуу көрсөтүүгө жөндөмдүү;
- чыр-чатактарды чечүүгө аракет кылуу керек.

Коммуникативдик көндүмдөрдүн калыптанышы мектепке чейинки балага билимдүү болууга, коомго оңой көнүүгө жардам берет. Балдардын коммуникативдик ишмердүүлүгүн өнүктүрүүдө алардын үй-бүлөдөн алган социалдык практикасы маанилүү ролду ойнойт. Эгерде үй-бүлөдө ата-энелер менен балдардын ортосунда гармониялуу мамиле болсо, анда бул баланын баарлашуу чөйрөсүн көбөйтүүнү жактайт. Чыр-чатактуу, асоциалдык үй-бүлөлүк мамилелер болгон толук эмес үй-бүлөдө бул баланын инсандык өнүгүүсүнүн басандашына өбөлгө түзөт жана кийинчерээк анын десоциализациясына алып келиши мүмкүн. Сүйлөө байланыш проблемасы боюнча илимий адабияттарды талдоо мындай балдар менен байланыш көндүмдөрүн төмөнкү деңгээлде деген тыянак чыгарууга мүмкүндүк берет.

Ошондой эле, мектепке чейинки балдардын коммуникативдик өнүгүү көйгөйү мектепке чейинки билим берүүнүн практикалык маселелери менен байланышкан бардык адамдарды олуттуу тынчсыздандыраарын белгилей кетүү керек.

Чоңдор менен баарлашуу балдардын өнүгүүсүнө "эрте жана мектепке чейинки бардык этаптарда" таасир этет [6].

Ошол эле учурда, оозеки гана эмес, оозеки эмес байланыштын өнүгүшүнө да көңүл буруу керек. Мектепке чейинки курактагы балдардын вербалдык эмес каражаттарын түзүү үчүн иштин эки негизги багыты бар:

1) теңтуштар жана чоңдор менен болгон мамилелерде мээримдүү сезимдер жөнүндө түшүнүктөрдү калыптандыруу, эмпатия сезимин өнүктүрүү;

2) эмоционалдык абалды, мамилелерди билдирүү ыкмаларын калыптандыруу.

Коммуникативдик көндүмдөрдү өнүктүрүү боюнча иш процессинде айыктырылган негизги педагогикалык шарттар болуп төмөнкүлөр саналат:

- балдар менен баарлашуу үчүн кайрымдуу, эмоционалдык жактан бакубат атмосфераны түзүү;

- сүйлөө чөйрөсүн уюштуруу жана камсыз кылуу;

- сөздүктү толуктоо жана активдештирүү боюнча иштерди системалуу жүргүзүү, кептин бардык тараптарын өнүктүрүү;

- диалогдук көндүмдөрдү өнүктүрүү үчүн методдордун жана каражаттардын комплексин пайдалануу (оюндар, көнүгүүлөр, фольклор ж. б.) [2]

Коммуникативдик көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн ар бир этабында балдардын баарлашуусу үчүн кайрымдуу, эмоционалдык жактан жагымдуу шарттарды сактоо маанилүү, анткени бул балдардын ырааттуу диалог сүйлөөсүн натыйжалуу өнүктүрүү үчүн маанилүү педагогикалык шарттардын бири болгон [3].

Мектепке чейинки балдардын коммуникативдик көндүмдөрүн өнүктүрүү боюнча психологиялык жана педагогикалык иш үч негизги багыттары болушу мүмкүн:

1. Баланын баарлашуу субъекти катары өзүн-өзү андап билүүсүн жана өз ара аракеттенүү объектиси катары теңтушту кабылдоосун өнүктүрүү. Башкача айтканда, он эмоциянын негизинде курдаштары кабылдоону калыптандыруу үчүн атайын иш жүргүзүү, теңтуштары менен кызыктуу-кызматташтыкты өнүктүрүү жана жалпы оюн кызыкчылыктары.

2. Баланын ар кандай коммуникативдик каражаттарды (көрсөтмөлүүлүк, эмоционалдык-мимикалык, пантомимикалык, жаңсоо, оозеки) кабылдоо жана колдонуу жөндөмүн өнүктүрүү.

3. Балдардын социалдык өкүлчүлүктөрүн калыптандыруу, алар адамдардын кесиптери менен таанышуудан гана эмес, эң негизгиси, бөлүп-жаруудан, аң-сезимден жана оюнда ар кандай социалдык мамилелерди калыбына келтирүүдөн келип чыгат.

Биздин көз карашыбыз боюнча, ушул багыттардын бардыгы төмөндөгүдөй жыйынтыктарды берет:

- ар кандай байланыш кырдаалдарында байланыш түзүү мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү;

- башка адамдарды, өзүн, ошондой эле адамдардын ортосундагы мамилелерди түшүнүү көндүмдөрүн практикалоо;

- натыйжалуу угуу көндүмдөрүн өздөштүрүү;

- баланын өзүн-өзү таануу жана өзүн-өзү актуалдаштыруу процессин активдештирүү;

- баланын чыгармачылык мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү;
- балдардын коммуникативдик тоскоолдуктарын алып салуу.

Колдонулган адабияттар:

1. Вдовина Н.А., Винокурова А.О. Коммуникативные навыки старших дошкольников / В сборнике: Интеграция науки и образования в XXI веке: психология, педагогика, дефектология: материалы Всероссийской с международным участием научно-практической конференции. 2016. С. 136-142.
2. Галеева Е.В. Психолингвистические основы вербального обозначения эмоций // Историческая и социально-образовательная мысль. 2015. Т. 7. № 4. С. 126- 129.
3. Завязун Т.В. Результаты констатирующего эксперимента по проблеме исследования особенностей развития речи дошкольников с трудностями коммуникации // Актуальные вопросы современной науки. 2014. № 32. С. 182-192
4. Зотова И.В., Могилка Д.В. Особенности развития коммуникативных и речевых навыков детей старшего дошкольного возраста // Проблемы современной науки и образования. 2017. № 17 (99). С. 78-81.
5. Самохвалова Е.А. Анализ подходов к определению понятия «коммуникативные навыки» в отечественной психолого-педагогической литературе // Интегративные тенденции в медицине и образовании. 2015. Т.1. С. 52-56.
6. Хузеева Г. Р. Становление коммуникативной компетентности дошкольника согласно ФГОС ДО // Воспитатель. 2015. № 2. С. 46.

УДК 37.013

DOI 10.33514/ВК-1694-7711-2023-1(2)-133-137

Раимкулова А.С., Серенко И.Н.

Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети, педагогика илимдеринин доктору,
профессор,

Россия Илимдер Академиясы, педагогика илимдеринин кандидаты, улук илимий кызматкер

Раимкулова А.С., Серенко И.Н.

Кыргызский национальный университет им. Ж. Баласагына, доктор педагогических наук,
профессор,

Российская академия наук, кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник

Raimkulova A.S., Serenko I.N.

Kyrgyz National University named after Zh. Balasagyn, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Russian Academy of Sciences, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher

**КОШУМЧА БИЛИМ БЕРҮҮНҮН БОЛОЧОК ПЕДАГОГУН ДАЯРДОО
САНАРИПТИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫН ФОРМАТЫН КОЛДОНУУ
ПОДГОТОВКА БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
К ПРИМЕНЕНИЮ ФОРМАТА ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ
PREPARATION OF A FUTURE TEACHER OF ADDITIONAL EDUCATION
TO THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGY FORMAT**